

A művelettervezés elméleti és gyakorlati kihívásai a Magyar Honvédségben

Bevezetés

A törzsek és eljárásrendjeik kompatibilitása különösen fontos a NATO és az Oroszországi Föderáció között jelenleg fennálló feszült viszony tükrében. A korábbi válságreakgáló és békétámogató műveleteket az 5. cikkely szerinti kollektív védelem lehetősége váltotta fel. Átalakították a készenléti erők koncepcióját, ezzel összefüggésben felülvizsgálták a védelmi terveket, valamint felállították a Szövetséges Erőket Integráló Elemek (*NATO Force Integration Unit* – NFIU). A szövetség keleti régióra felosztott védelmi tervek kidolgozásában az érintett nemzetek is részt vettek, illetve jelenleg is részt vesznek tervezőcsoportjaikkal, valamint összehangolják a már létező országvédelmi terveiket a NATO-tervekkel. Mindezek olyan kihívások elé állítják a szövetség keleti szárnyon elhelyezkedő tagállamait, amelyek többek között megkövetelik a törzsek magas szintű hadműveleti és művelettervezői felkészültségét, a tervezési eljárások és vezetési-irányítási rendszerek interoperabilitását.

A művelettervezés kérdése szorosan összefügg a műveletek vezetésével, azaz a katonai szervezetek vezetési és irányítási rendszerének vizsgálatával. Egy olyan katonai szervezet, amely felépítésében túlságosan eltér a klasszikus hadműveleti elvektől, a nemzetközi sztenderdektől, saját magát állítja kihívások elé, mivel csak nehezen tudja kialakítani a más szervezetekkel interoperábilis eljárásrendjét, többek között a művelettervezés területén is. Ezért elsősorban a Magyar Honvédség Parancsnoksága struktúráját célszerű megvizsgálni, és összevetni a nemzetközi példákkal és a klasszikus hadműveleti elvekkel. Szükséges azt is tanulmányozni, hogy a speciális magyar körülmények miatt létrejött szervezeti felépítés hogyan használható ki jelenlegi formájában, és hogyan célszerű esetleg módosítani.

A művelettervezés másik legfontosabb jellemzője a NATO-tervezési eljárások megtermékenyítő hatása, ami a Magyar Honvédség esetében a tervezési lépések fenntartások nélküli, sokszor szó szerinti átvételét jelenti, ami azonban sokszor a magyar viszonyok között nem is értelmezhető, vagy nem is lenne rá szükség. Ezért szükséges megvizsgálni a NATO válságreakgáló eljárásrendjének felépítését és annak okait, valamint azt, hogy más NATO-tagállamok milyen megoldást választottak. Az összehasonlításhoz az USA és Olaszország válságreakgáló rendszerét és művelettervezési folyamatát ismertetem, amelyek azonos elveket követnek, de nem mindenben egyeznek meg a NATO eljárásrendjével.

A harmadik kérdéskör a művelettervezés tartalmát, a különböző hadműveleti szintek és az eltérő időhorizont miatti különbségeket tárgyalja. Tévedés azt gondolni, hogy a tervezés minden szinten azonos tevékenységet takar. Valójában a tervezőcsoportok

összetétele, eljárás- és munkarendje, a tervezők gondolkodása és mentalitása minden hadműveleti szinten más és más. Szükséges megvizsgálni, hogy hadműveleti szinttől függően melyek a fő különbségek a művelettervező csoportok között, milyen tervezési dokumentumokat használnak, illetve milyen tartalommal hajtják végre a tervezési folyamatot. Az eredmény segít annak azonosításában, hogy mennyi tervezőre és a tervezést támogató szaktisztre van szükség a tervezőcsoportokban a különböző hadműveleti szinteken.

A vezetés és irányítás rendszere, a klasszikus hadműveleti elvek szerinti felépítés

A klasszikus hadműveleti elvek alapján a műveleteket stratégiai (hadászati), hadműveleti és harcászati szintekre lehet felosztani, amely csoportosítást azonban megnehezíti az egyes országok eltérő hozzáállása a kérdéshez. Míg a harcászati szintet mindenhol egyformán értelmezik, addig a hadműveleti szintet sokszor tévesen azonosítják be, és a harcászati vagy komponens szintet tartják annak. Tovább bonyolítja a kérdést a haderők eltérő mérete, vagyis bármely kicsi országot vizsgálunk, vezérkart, azaz stratégiai szintű szervezetet mindig találunk, de hadászati szintű képességekkel csak az igazán nagy nemzetek rendelkeznek. Így előfordulhat, hogy olyan stratégiai tervezési mintát vesz át egy ország, amely egyébként a képességei miatt nem lenne indokolt.

Az 1995-ös kiadású *Hadtudományi lexikon* szerint a Magyar Honvédségben a hadműveleti vezetést a Szárazföldi Csatatok Parancsnoksága és a Légierő Csatatok Parancsnoksága valósítják meg mint a hadászati és a harcászati szint között elhelyezkedő szervezetek.¹ A NATO-csatlakozást követően azonban az elavult hadművészeti elvek helyét újabbak váltották fel, és a harcászati szint legfelsőbb sávjában a komponens parancsnokságok találhatók, a hadműveleti szintet pedig az összhaderőnemi parancsnokság képviseli mint a stratégiai és harcászati szint között található szervezet. A 2019-ben kiadott *Új kötet* is ebben a megközelítésben fogalmazza meg a hadműveleti vezetést: a haderőnemek és fegyvernemek összehangolt tevékenységével, a hadműveleti célok teljesítésével hozzájárul a hadászati célrendszer és a harcászati célok teljesítéséhez.² Egyes nagyobb haderőknél létezik a haderőnemi parancsnokság (*single service command*) kategóriája, de vagy csak békevezetési feladatot látnak el és erőket biztosítanak a műveleti parancsnokságok részére, vagy nagyobb műveletek, hadjáratok esetén maguk is egy összhaderőnemi parancsnokság alá tartoznak.

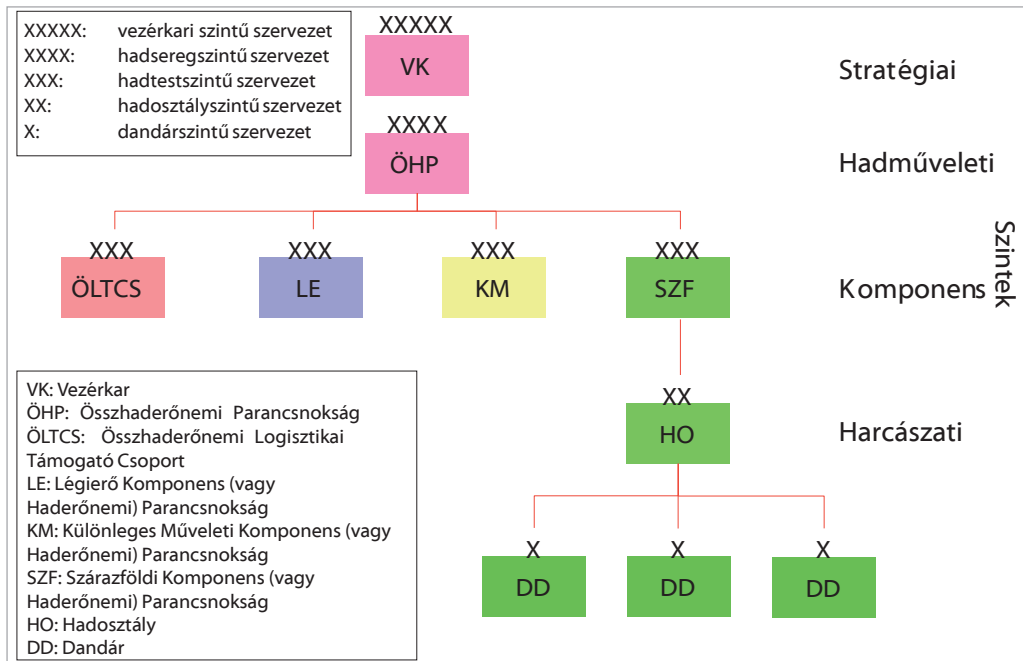
A NATO jelenlegi ambíciószintje alapján képes két nagyobb összhaderőnemi művelet (*major joint operations* – MJO) és hat kisebb összhaderőnemi művelet (*smaller joint operations* – SJO) egyszerre történő végrehajtására. Az első esetében napi 1000 légi bevetéssel és egy hadtest, illetve több hadosztálynyi erő alkalmazásával, az utóbbi esetében körülbelül napi 350 bevetéssel és ötdandárnyi erővel lehet számolni, amennyiben

¹ Szabó József (főszerk.): *Hadtudományi lexikon. I. kötet*. Budapest, Magyar Hadtudományi Társaság, 1995. 467.

² Krajnc Zoltán (főszerk.): *Hadtudományi lexikon. Új kötet*. Budapest, Dialóg Campus, 2019. 376.

szárazföldi jellegű műveletről, és nem haditengerészeti vagy légierő-túlsúlyos műveletről beszélünk. A számok alapján látható, hogy számos kisebb nemzet, hadereje méretéből adódóan, csak SJO-t képes önállóan végrehajtani.

A NATO nagyobb összhaderőnemi műveletei (MJO, MJO+) esetében a hadművelleti szinten valamelyik összhaderőnemi parancsnokság (Brunssum vagy Nápoly), esetleg a LANDCOM-ból létrehozott összhaderőnemi alkalmi harci kötelék parancsnokság (*Joint Task Force Headquarters – JTF HQ*) képzelhető el. Kisebb összhaderőnemi művelet (SJO) végrehajtásakor, különösen, ha az szárazföldi jellegű, nem 5. cikkely szerinti válságreakgáló művelet, az összhaderőnemi alkalmi harci kötelék parancsnokság lehet a NATO valamelyik gyorsreakgálású hadtestparancsnoksága is.

1. ábra: Parancsnokságok és szárazföldi erők általános elméleti vezetési és irányítási rendszere

Forrás: a szerző szerkesztése

Az 1. ábrán egy klasszikus hadművelleti elvek alapján kialakított szervezet látható, amely méretéből adódóan csak kisebb összhaderőnemi művelet végrehajtására képes önállóan. Hadászati szintű és méretű erőkkel nem rendelkezik, de a katonai-stratégiai szinten vezérkar található, amely a tanácsadó és döntés-előkészítő szerepet tölti be a politikai-stratégiai szint irányába. A műveletek vezetése, valamint a katonai szervezetek irányítása az összhaderőnemi parancsnoksághoz tartozik, amely alatt a haderőnemi csapatok a következő komponens parancsnokságok alá vannak szervezve: szárazföldi, légierő és, ha rendelkezik vele, haditengerészeti. Az összhaderőnemi parancsnokság a haderőnemi csapatok mellett egyéb szervezeteket is irányíthat, amelyek funkcionális parancsnokságok alá szerveződnek, úgymint különleges művelleti parancsnokság, összhaderőnemi

logisztikai támogató csoport (ÖLTCS), illetve CIMIC-csoport, vagy egyesített lélektani műveletek harccsoport (*Combined Joint Psyops Task Force* – CJPTF).

Nagyobb méretű haderőknél előfordul, hogy az adott haderőnem rendelkezik saját haderőnemi parancsnoksággal, amelynek feladata a felszerelt és felkészített haderőnemi képesség, katonai kötelek biztosítása a műveleti parancsnokság részére a műveletek végrehajtásának idejére. Ha ez a művelet hadműveleti szintű, azaz összhaderőnemi, akkor a haderőnemi parancsnokság biztosíthatja a komponens parancsnokságot is. Kisebb nemzeteknél ez nem jellemző, a szervezeti és humán erőforrás-korlátok miatt sok esetben a haderőnemi, a komponens, a békevezetési és a műveleti feladatokat és funkciókat is ugyanaz a parancsnokság látja el.

Az Amerikai Egyesült Államok parancsnokságainak vezetési és irányítási rendszere

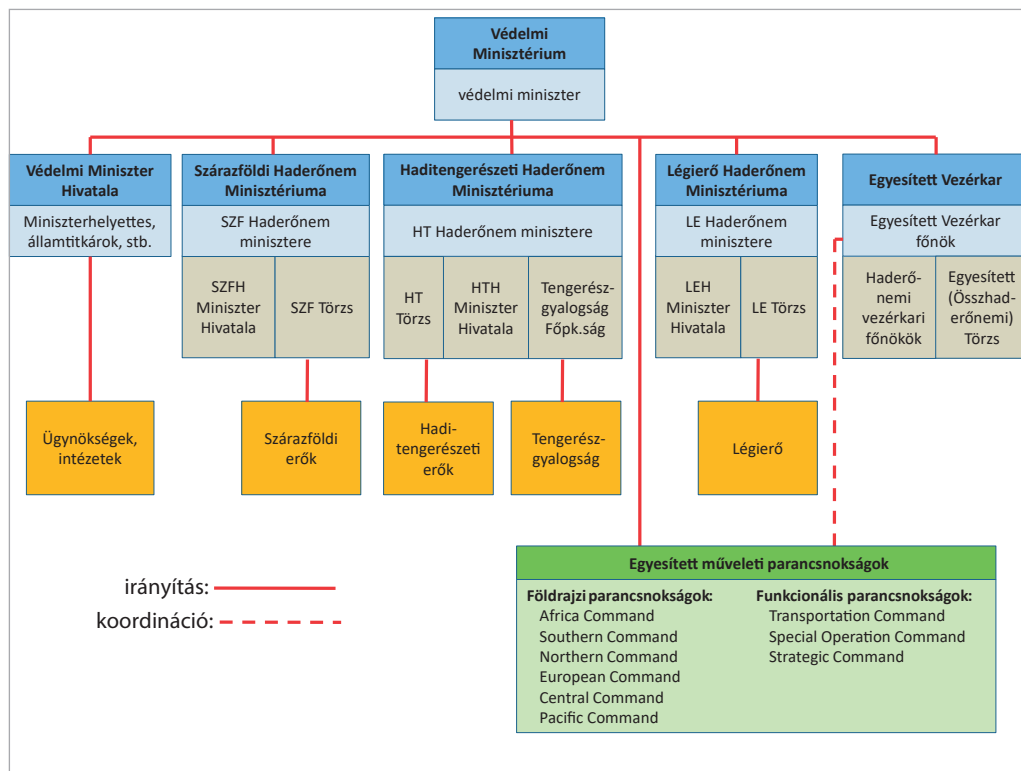
Az Amerikai Egyesült Államok Védelmi Minisztériuma (Department of Defense) egy „civil” minisztériumi részből és a katonák által működtetett vezérkarból áll.³ A védelmi miniszter megnevezése *secretary*, amelyet nem lehet államtitkárnak fordítani (annak az *undersecretary* felel meg). A „civil rész” a Védelmi Miniszter Hivatala (Office of the Secretary of Defense), amely felelős a Védelmi Minisztérium különböző ügynökségei, szervezetei és intézményei irányításáért.

A Vezérkari Főnökök Egyesített Bizottságának (VFEB) főnöke (*Chairman of the Joint Chiefs of Staff*) vezeti az Egyesített Vezérkart, amelyben megtalálható a haderőnemek vezérkari főnökeiből álló testület, illetve a csoportfőnökségekbe szerveződő egyesített (összhaderőnemi) törzs. A VFEB-főnök egyik legfontosabb feladata szakmai tanácsadás nyújtása az elnöknek, a védelmi miniszternek és a kongresszusnak. Ha valamelyik vezérkari főnök különvéleményt fogalmaz meg, azt is köteles a saját szakmai javaslata mellett előadni.⁴ Másik lényeges szerepe a műveleteket irányító parancsnokok érdekeinek képviselése a politikai vezetés előtt.

A szárazföldi, a haditengerészeti és a légierő haderőnemi minisztériumokat (*service departments*) az illetékes haderőnemi miniszterek (*service secretaries*) irányítják, akik szintén rendelkeznek hivattal és civil szakértői stábbal. A haderőnemi minisztériumok katonai részei az adott haderőnem törzséből állnak. A negyedik haderőnem, a tengerészgyalogság főparancsnoksága a Haditengerészeti Minisztérium szervezetében található. A haderőnemi minisztériumok fontosabb feladatai közé tartozik az újoncok, mozgósítás, felszerelés, átszervezés, fenntartás és kiképzés, de legfontosabb szerepük a kiképzett, felkészített és megfelelően felszerelt erők biztosítása a stratégiai szintű egyesített parancsnokságok műveleteibe. A haderőnemek esetében a vezetés rendje a következő: elnök – védelmi miniszter – haderőnemi miniszter – haderőnemi vezérkarfőnök – haderőnem.

³ Joint Publication 3-08, Interagency, Intergovernmental Organization, and Nongovernmental Organization Coordination During Joint Operations, Washington D. C., 2006. A-C-3.

⁴ Department of Defence Directive (DoDD) 5100.1. 2010.1. 17.

2. ábra: Az USA védelmi minisztériumának szervezeti felépítése

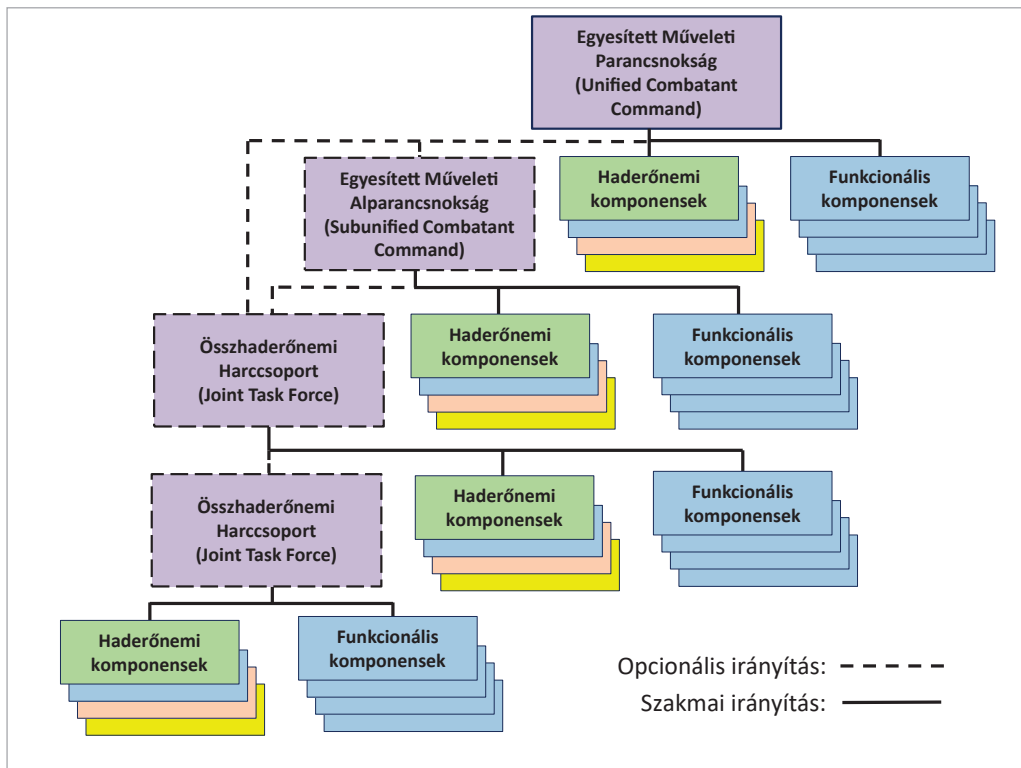
Forrás: Joint Publication 3-08... (2006) i. m. alapján a szerző szerkesztése

A védelmi döntéshozatal és stratégiai tervezés szempontjából a Védelmi Minisztérium a politikai-stratégiai szinthez, a műveleteket végrehajtó és irányító egyesített parancsnokságok (*Unified Command*) a katonai stratégiai szinthez tartoznak. Ezeknek két típusa létezik: földrajzi parancsnokságok és funkcionális parancsnokságok. A hat földrajzi (stratégiai) parancsnokság a következő: Afrikai, Déli, Északi, Európai, Központi és Csendes-óceáni Parancsnokság. A funkcionális parancsnokságok közé tartozik a Szállító, a Különleges Műveleti és a Stratégiai Parancsnokság. Az egyesített parancsnokságok vonatkozásában a VFEB főnöke csak koordináló szereppel bír, ezért a vezetés rendje a következő: elnök – védelmi miniszter – egyesített parancsnokság.

A (stratégiai szintű) egyesített parancsnokságok állományába többféle hadműveleti szintű összhaderőnemi, haderőnemi és funkcionális parancsnokság szervezhető. A művelet jellegétől függően szervezetében létre lehet hozni Egyesített *Alparancsnokságot* (*Subordinate Unified Command*), illetve Összhaderőnemi Harccsoportot (*Joint Task Force – JTF*), amelyek állományában ugyanúgy megtalálhatók a haderőnemi és funkcionális komponensek.⁵ Amennyiben a művelet mérete és jellege megkívánja,

⁵ Joint Publication 1. Doctrine for the Armed Forces of the United States. Washington D. C., 2013. V-5.

az Összhaderőnemi Harccsoporton belül a haderőnemi és funkcionális komponensek mellett további Összhaderőnemi Harccsoport is létrehozható (3. ábra).

3. ábra: Változatok összhaderőnemi parancsnokságok létesítésére

Forrás: Joint Publication 1. Doctrine for the Armed Forces of the United States, Washington D. C., 2013. IV-6. alapján a szerző szerkesztése

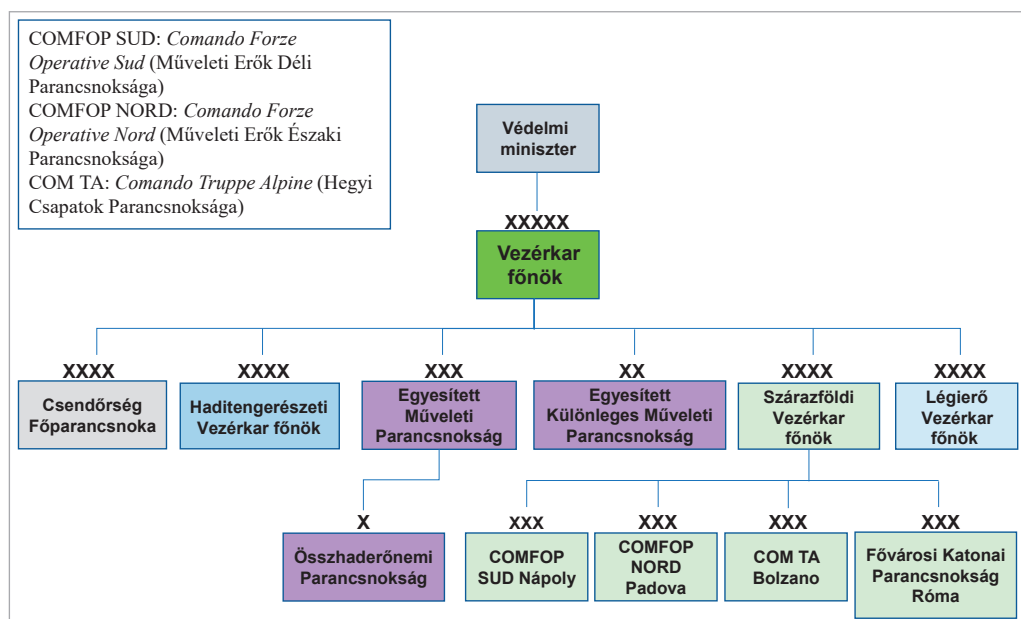
Az olasz fegyveres erők parancsnokságainak vezetési és irányítási rendszere

Békeállapotban az olasz fegyveres erők alapvetően két fő művelettípust hajtanak végre: a határon túli nemzetközi műveleteket és a hazai környezetben végrehajtott műveleteket. Mindkét esetben az Egyesített Műveleti Parancsnokság a felelős a vezetésért, de míg az első változatban a haderőnemek erőket és képességeket biztosítanak csupán, addig a második esetben a haderőnemek területi parancsnokságai is jelentős szerepet vállalnak a végrehajtásukban. A nemzeti keretek között végrehajtott művelet lehet például humanitárius segítségnyújtás természeti katasztrófák (például földrengés esetén), tömeges migráció miatt kialakult válsághelyzet kezelése, vagy akár határellenőrzés megerősítése.

Az olasz Egyesített Műveleti Parancsnokság (*Commando Operativo di Vertice Interforze* – COI) hadtest szintű szervezet. A parancsnokság közvetlenül a vezérkari főnök alá tartozik, csakúgy, mint a négy haderőnemi parancsnokság, amelyek a műveletek

céljára erőket és képességeket biztosítanak részére. A parancsnokság részt vesz a védelmi tervezés folyamatában, a nemzeti és a NATO-műveleti doktrínák kidolgozásában. Felelős a hadműveleti szintű tervezésért, valamint az összhaderőnemi műveletek és gyakorlatok vezetéséért. Hozzá tartozik az összes nemzetközi műveletben részt vevő erő, amely 2018-ban 6000 főt jelentett 40 misszióban, 38 műveletben és 23 országban elosztva. A legnagyobb létszámú kontingenseknek 1129 fővel Líbia, 1020 fővel Irak, 870 fővel Afganisztán és 537 fővel Koszovó számított.⁶

A COI állományában 2007. február 23-án megalakították a telepíthető Olasz Összhaderőnemi Parancsnokságot (*Italian Joint Force Headquarters – ITA-JFHQ*), amely dandárszintű szervezet, és Rómában található. A parancsnokság képes rövid határidőn belül a világ bármely távoli pontjára települni, és kisebb összhaderőnemi feladat keretében a hozzá rendelt haditengerészeti, repülő és szárazföldi erőket vezetni akár nemzeti alárendeltségben, akár nemzetközi szervezet, illetve keretnemzet vezetése alatt.

4. ábra: Műveleti parancsnokságok és a szárazföldi haderőnemi területi parancsnokságai

Forrás: www.esercito.difesa.it/en/organization/ alapján a szerző szerkesztése

Az Egyesített Különleges Műveleti Parancsnokság (*Comando Interforze per le Operazioni delle Forze Speciali – COFC*) 2004. december 1-én alakult meg. Az Egyesített Műveleti Parancsnoksághoz hasonlóan közvetlenül a vezérkarfőnök alárendeltségébe tartozik és felelős a politikai és katonai stratégiai szinten elrendelt különleges műveletek végrehajtásáért. Alárendeltségébe a 9. Ejtőernyős Rohamezred, a haditengerészet állományából a Bevetési Csoport (*Gruppo Operativo Incursori – GOI*), a légi erők

⁶ Az Olasz Védelmi Minisztérium honlapja.

állományából a 17. Bevetési Repülőszázad (*Stormo Incursori*), valamint a csendőrség Különleges Beavatkozó Csoportja (*Gruppo di Intervento Speciale – GIS*) tartozik.⁷

A Magyar Honvédség Parancsnoksága szervezeti felépítése

A Magyar Honvédség Parancsnoksága 2019. január 1-én alakult meg az MH Összhaderőnemi Parancsnokság (ÖHP) és a Honvéd Vezérkar összeolvadásával. Az MH ÖHP 2007-ben alakult meg öt másik haderőnemi, illetve funkcionális parancsnokság magába olvasztásával. Ezek a Szárazföldi (244 fő), a Légierő (285 fő), az Összhaderőnemi Logisztikai és Támogató (252 fő), valamint a Híradó és Informatikai-, illetve az Egészségügyi Parancsnokságok voltak.

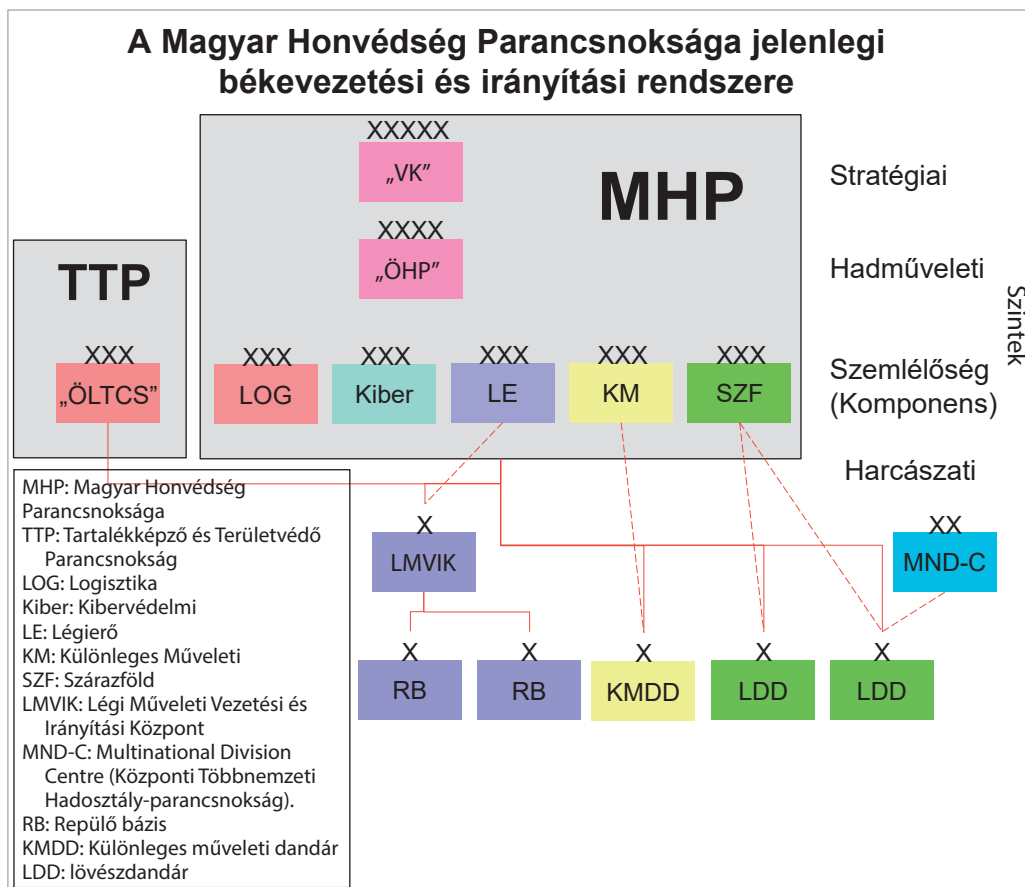
5. ábra: Az MH ÖHP jogelőd szervezetei

Forrás: a szerző szerkesztése

Az MH ÖHP 500 fővel kezdte meg működését, ami az évek során 300-350 főre olvadt. Feladatai közé tartozott a nemzetközi műveletek irányítása, az illetékességébe tartozó összes katonai szervezet békevezetése és irányítása. A megszűnt haderőnemi parancsnokságok és a hiányzó komponensparancsnokságok miatt nem volt képes valódi összhaderőnemi parancsnokságként működni, a törzsgyakorlások során elkészített hadművelleti szintű

⁷ Az Olasz Védelmi Minisztérium honlapja.

műveletterveket a végrehajtó dandárok közvetlenül kapták kézhez. Egyrészt a két szervezet eltérő tervezési rendszert használt, azaz COPD szerint terveztek a hadműveleti, és az MDMP alapján a harcászati szinten. A tervezési időhorizont szerinti rövid távú finomhangolást sem volt képes végrehajtani, mert hiányzott a J35 funkció, illetve annak szükségességének felismerése. A szárazföldi és a légierő-képességek és -törzsfunkciók nem különültek el az MH ÖHP-n belül, ezért a haderőnemi képességeket még integrált modell alkalmazásával sem lehetett volna életben tartani. Az MH ÖHP parancsnok haderőnemi helyetteseinek jog- és hatásköre sem adták meg a lehetőséget a haderőnemek érvényesülésének.

6. ábra: A Magyar Honvédség Parancsnoksága jelenlegi békevezetési és irányítási rendszere
Forrás: a szerző szerkesztése

A Magyar Honvédség Parancsnoksága (MHP) jelenlegi szervezetét vizsgálva megállapítható, hogy az egykori Honvéd Vezérkar és az MH ÖHP magába olvasztásával megörökölte a két parancsnokság stratégiai és hadműveleti szintű hatáskörét és feladatrendszerét. Az MHP szervezetén belül létrehozott öt Haderőnemi Szemléltőség akár a haderőnemi

komponensek, illetve funkcionális parancsnokságok feladatait is elláthatnák, de nagyobb részüknél a feladatrendszerük nem foglalja magában az alárendelt katonai szervezetek műveleti vezetését, a műveletek tervezésének képességét. Nem képeznek önálló parancsnokságot, hanem az MHP egy-egy szervezeti elemeként működnek. A szemlélők szakmai előjárói és csak korlátozott mértékben szolgálati előjárói az alárendelt katonai szervezeteknek.

Az egykori Összhaderőnemi Logisztikai és Támogató Parancsnokság beolvadt ugyan az MH ÖHP-be, de később újra létrehozásra került egy központi logisztikai szervezet MH Logisztikai Központ néven, ami viszont az MH Tartalékképző és Támogató Parancsnokságba (MH TTP) olvadt be. Mindez alapján megállapítható, hogy a hadműveleti szintű parancsnokságok egyik legfontosabb funkcionális parancsnoksága, az Összhaderőnemi Logisztikai Támogató Csoport (*Joint Logistic Support Group – JLSG*) képesség az MH TTP-n belül található meg jelenleg.

A légielő esetében a harcászati szinten található egy műveleteket vezetni képes szervezet, az újonnan megalakult MH Légi Műveleti Vezetési Irányítási Központ (LMVIK). A szárazföldnél nem található ilyen feladatra képes parancsnokság, csak a Többszemélyi Hadosztályparancsnokság (*Multinational Division-Central – MND-C*), amely nem az összes szárazföldi csapatot, hanem csak számára a NATO-műveletek végrehajtására át- és alárendelt szervezeteket vezet. Az MND-C vezetés és irányítás szempontjából valamely NATO gyorsreagálású hadtestparancsnoksága alá fog tartozni, és a műveletek tervezését a NATO harcászati szintű tervezési eljárása szerint fogja végrehajtani, amihez rendelkezik a szükséges tervezői és tervezést támogató szakértői beosztásokkal.

A NATO és a nemzeti művelettervezési eljárások vizsgálata

A NATO politikai döntéshozó testülete az Észak-atlanti Tanács (*North Atlantic Council – NAC*), amelynek tagjai a tagállamok politikai vezetői. A Katonai Tanács (*Military Committee – MC*) döntés-előkészítő, koordináló és szakmai tanácsadó funkciót lát el. A NATO 2010-es lisszaboni csúcstalálkozóján elfogadott stratégiai koncepció alapján átalakították a parancsnokságok rendszerét egy átláthatóbb, de kisebb létszámigényű struktúrát hozva létre. Ennek következtében jelenleg két fő kategóriát különböztetünk meg: a NATO költségvetéséből fenntartott állandó parancsnokságokat (*Command Structure*) és a nemzetek által felajánlott gyorsreagálású, telepíthető parancsnokságokat (*Force Structure*). A stratégiai szinten két parancsnokság található: a Szövetséges Erők Műveleti Parancsnoksága (*Allied Command Operations – ACO*) a belgiumi Mons-ban és a Transzformációs Parancsnokság (*Allied Command Transformation – ACT*) az USA-beli Norfolkban. A két hadműveleti szintű, összhaderőnemi parancsnokság Brunssumban (Hollandia) és Nápolyban (Olaszország) található.

A politikai-stratégiai szintet az Észak-atlanti Tanács, illetve a Katonai Tanács képviseli, a katonai stratégiai szintet a SHAPE, vagyis a Szövetséges Erők Műveleti Parancsnoksága (ACO). A Szövetséges Erők Európai Főparancsnoka (SACEUR) az adott művelet jellegétől és méretétől függően hadműveleti szintű parancsnokságnak kijelölheti valamelyik

összhaderőnemi parancsnokságot (*Joint Force Command – JFC*), vagy a belőlük, illetve a Force Structure-ban található egyik gyors telepítésű hadtestből létrehozott (többnemzeti) összhaderőnemi alkalmi harci köteléket (CJTF).⁸

A NATO válságreagáló tervezése

A Katonai Tanács (MC) 133/4 számú határozatán, az AJP-5 doktrínán és az Átfogó Művelettervezési Útmutatón (*Comprehensive Operations Planning Directive – COPD*) alapul a NATO művelettervezési eljárása (*operations planning process – OPP*), amely a tervezésnek két fő kategóriáját különbözteti meg: előrehaladó (*advance*), illetve válságreagáló (*crisis response*) tervezés. Az előrehaladó tervezésen belül az eshetőségi tervek (*contingency plan – COP*), általános eshetőségi tervek (*generic contingency plan – GCOP*) és az állandó védelmi tervek (*standing defense plan – SDP*) kidolgozása folyik.⁹ A kategória napjainkban kiegészült a fokozatos válasz tervekkel (*graduated response plan – GRP*) is.

A válságreagáló tervezés a NATO Válságkezelő Eljárása (*NATO Crisis Management Process – NCMP*) részeként kerül végrehajtásra. Az 1. fázisban a helyzetismeret kialakítása (*situational awareness*) történik a stratégiai szinttől a komponens, azaz harcászati szintig bezárólag. Már ebben a fázisban megkezdődhet a műveleti környezet átfogó előkészítése (*comprehensive preparation of the operational environment – CPOE*). A 2. fázis egy előzetes intézkedés (*warning order – WARNO*) kiadásával kezdődik, majd végrehajtásra kerül a stratégiai helyzetértékelés (*SACEUR's strategic assesment – SSA*). Az előzetes intézkedésre a hadműveleti szint is megkezd a válságkörnyezettel kapcsolatos helyzetismeret kialakítását, majd végrehajtja a stratégiai helyzetértékelés elemzését. A politikai stratégiai szint a stratégiai helyzetértékelés alapján dönt a következő fázisról, és utasítja a katonai stratégiai szintet a katonai válaszlehetőségek (*military response options – MROs*) kidolgozására.

A 3. fázisban a SHAPE kidolgozza, majd megküldi a kijelölt hadműveleti szintű parancsnokságnak a katonai válaszlépéseket, amelyet az szükség esetén továbbküldhet a komponens parancsnokságoknak. Azok komponens ajánlást (*component advice*) terjesztenek fel, amelyet a hadműveleti szint bedolgoz a hadműveleti ajánlás (*operational advice*) dokumentumba, és felküldi a SHAPE-nek. Ezután kerül megküldésre a SACEUR által jóváhagyott és véglegesített Katonai Válaszlépések az Észak-atlanti Tanács részére, amelyet követően az dönt az egyik opció mellett, valamint elrendeli a tervezési folyamat és a műveletre történő felkészülés megkezdését a NAC Initiating Directive (NID) kiadásával.

A 4. fázis elején a SHAPE Stratégiai Tervezési Intézkedést (*strategic planning directive – SPD*) ad ki, ami gyakorlatilag beindítja a hadműveleti szint 3.a. lépését, a küldetéselemzést (*mission analysis*). A hadműveleti szint 3.b. lépésében kerül végrehajtásra

⁸ AJP-01 (D) Allied Joint Doctrine, 2010. 6–5.

⁹ AJP-01. 5–26.

a cselekvési változatok kidolgozása, elemzése, összehasonlítása és kiválasztása, amelyet a Cselekvési Változat Döntési Törzsértekezlet (*COA Decision Brief*) zár. A hadműveleti szint 4.a. lépésében kidolgozásra kerül a műveletelgondolás (*concept of operation* – CONOPS) a meghatározott mellékletekkel. A komponens, illetve a hadműveleti szintű műveletelgondolások részét képezik a stratégiai elgondolásnak, amelyet a NAC hagy jóvá a felterjesztett forrásigényekkel (*statement of requirements* – SOR) együtt.

Az erőgenerálást követően az általánosan megjelölt erők és képességek helyett már konkrétan beazonosított nemzeti erők állnak rendelkezésre a művelet végrehajtására. A művelettervezési folyamat utolsó lépéseként kidolgozásra kerülnek a művelettervek (*operations plan* – OPLAN) a stratégiai, hadműveleti és a komponens szinteken. A stratégiai terv NAC általi jóváhagyását követően a SACEUR jóváhagyja a hadműveleti szintű OPLAN-t, és ugyanilyen elv szerint hagyják jóvá a komponens OPLAN-t, vagy harcarparancsot (*operations order* – OPORD).

A tervezés befejezését követően a művelet végrehajtása következik, amelynek kezdetét az Észak-atlanti Tanács által kiadott (*NAC Execution Directive* – NED) rendeli el. A végrehajtást követő kivonás (*transition*) fázis nem része a művelettervezési folyamatnak, ez alapvetően egy különálló tervezés feladata, általában a végrehajtás fázisa alatt.

Az Amerikai Egyesült Államok válságreakgáló tervezése

A védelmi döntéshozatali vagy stratégiai válságreakgáló rendszert az Egyesült Államok esetében a Nemzetbiztonsági Tanács Rendszer (*National Security Council System*) testesíti meg, amely a Nemzetbiztonsági Tanács és alárendelt bizottságainak összkormányzati koordinációját jelenti nemzetbiztonsági kérdésekben. A Nemzetbiztonsági Tanácsot az elnök vezeti, állandó tagjai az alelnök, a külügyminiszter, a pénzügyminiszter, a védelmi miniszter, a belbiztonsági miniszter, az energiaügyi miniszter és az elnök nemzetbiztonsági tanácsadója. Törvényben kijelölt állandó tanácsadók a Vezérkari Főnökök Egyesített Bizottságának (VFEB) főnöke és a CIA-igazgató.¹⁰ A résztvevők köre bővíthető további meghívott tagokkal, tanácsadókkal és szakértőkkel.

Az Adaptív Tervező és Végrehajtó Rendszer (*Adaptive Planning and Execution* – APEX) 2010-ben váltotta fel az Összhaderőnemi Művelettervező és Végrehajtó Folyamatot (*Joint Operation Planning and Execution Process* – JOPEX). Az Összhaderőnemi Tervezés és Végrehajtás Közössége (*Joint Planning and Execution Community* – JPEC) az APEX rendszeren keresztül tervezi meg az összhaderőnemi műveleteket végrehajtó erők mozgósítását, felvonulását, alkalmazását, fenntartását, kivonását és leszerelését. A rendszer lehetővé teszi a legfelsőbb döntéshozók bevonását, a különböző szinteken egy időben történő párhuzamos és együttműködő tervezés, valamint átfogó megközelítést alkalmazó tervezés végrehajtását.¹¹ A JPEC tagjai a VFEB főnöke, a támogatott egyesített

¹⁰ Presidential Policy Directive-1. Organization of the National Security Council System. Washington D. C., The White House, 2009. 1.

¹¹ Joint Publication 5-0, Joint Operation Planning, Washington D. C. 2011. II-13.

parancsnok és különböző szintű összhaderőnemi és haderőnemi alárendelt parancsnokságai, a haderőnemi minisztériumok és alárendelt haderőnemi parancsnokságaik, az egyesített (összhaderőnemi) törzs, a Nemzeti Gárda, különböző védelmi minisztériumi ügynökségek és a támogató szerepkörű egyesített parancsnokságok.

A stratégiai szintű tervezés alapvetően a politikai vezetés és az Egyesített Parancsnokság között zajlik, de bevonásra kerülnek az alárendeltek és végrehajtók is (JPEC). A stratégiai tervezés felöleli a helyzetismeret (*situational awareness*) kialakításával, fenntartásával, valamint a tervezéssel és végrehajtással kapcsolatos feladatokat. Két különböző eljárás szerint kerül végrehajtásra: metodikus és válságreagáló tervezés, amelyekben belül négy, illetve három fázisban (*planning function*) hajtják végre az előbb említett tervezési feladatokat, azaz az Összhaderőnemi Művelettervezési Folyamat (*Joint Operations Planning Process* – JOPP) hét lépését is.

A metodikus tervezés (*deliberate planning*) jellemzője a lépések előírt sorrendben, tartalommal és formában történő végrehajtása. Ilyen módszeres (alapos, rendszeres, célirányos) tervezést alkalmaznak az eshetőségi tervek (*contingency plans*) elkészítésénél, ahol közvetlen veszély nem áll fenn, csak a lehetőség, hogy valahol, valamikor bekövetkezik. Az eshetőségi terveket négy különböző szintű tervezési részletességgel készíthetik el: a legalacsonyabb szint a parancsnok értékelése (*commander's estimate*), amely néhány cselekvési változatot tartalmaz csupán egy esetleges válság kezelésére. A következő szint az alapterv (*base plan* – BPLAN), amely tartalmazza a művelet és a támogatás elgondolását, a főbb végrehajtó erőket. A harmadik szintet a több melléklettel is rendelkező elgondolásterv (*concept plan* – CONPLAN) képviseli, amely rövidített formában tartalmazza ugyanazt, ami a legrészletesebben kidolgozott művelettervben is megtalálható.

A válságreagáló művelettervezést (*crisis action planning* – CAP) váratlanul bekövetkező válsághelyzetekben alkalmazzák, és jellemző rá a politikai szinten végrehajtott dinamikus döntéshozatal, a stratégiai parancsnokkal fenntartott folyamatos információcsere, a rövid határidők, a tervezés lépéseinek kihagyása, lerövidítése. Csakúgy, mint a metodikus tervezési eljárásnál, ebben az esetben is a JPEC közössége hajtja végre a tervezést az APEX rendszerében. A tervezésnél kiinduló alapnak veszik a válság környezetére korábban kidolgozott terveket, és azokat műveletparancsá (*operations order* – OPORD) alakítják.

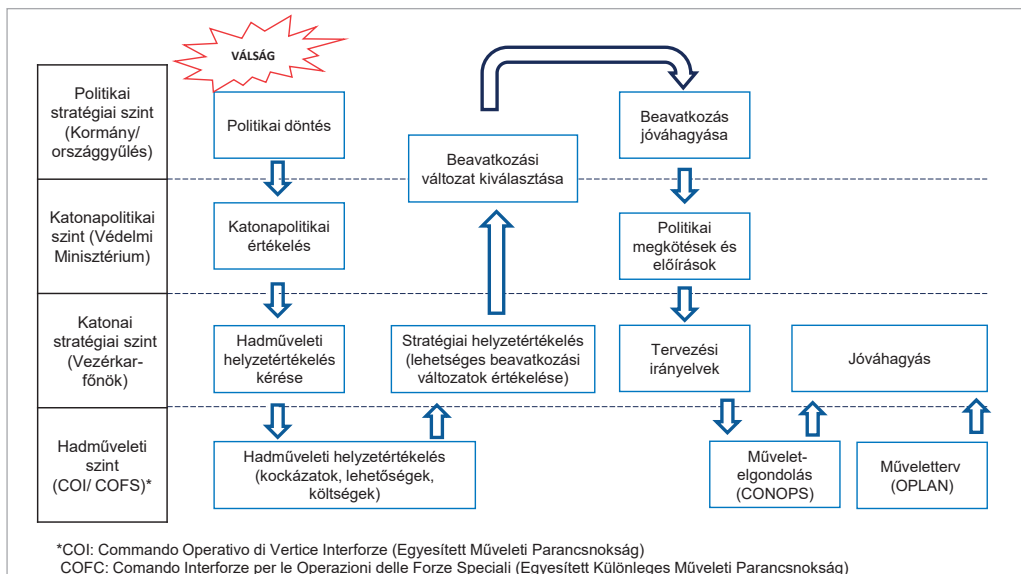
A helyzetismeret kialakítása (*situational awareness*) fázisban a stratégiai szintű parancsnokság elkészíti a parancsnok helyzetértékelése (*combatant commander's assessment*) dokumentumot, amely tartalmazza a felderítő értékelést és egyéb javaslatokat. A politikai döntéshozó testület többek között ennek alapján dönti el, szükség van-e katonai beavatkozásra. A VFEB főnöke aktiválja a JPEC-közösséget és előzetes intézkedésben utasítja az egyesített parancsnokságot a cselekvési változatok kidolgozására.

A második, tervezés fázisban az egyesített parancsnokság a parancsnok értékelése (*commander's estimate*) dokumentumban felterjeszti a kidolgozott cselekvési változatokat a politikai vezetés részére. A VFEB főnöke és az egyesített törzs javaslata alapján a politikai vezetés kiválasztja azt a cselekvési változatot, amelyik a részletes tervezés

alapját fogja képezni. A VFEB főnöke intézkedést ad ki a tervezés végrehajtására mind a JPEC közössége, mind az egyesített parancsnokság felé. A részletes tervezés végén elkészítik a Művelet Parancsot (OPORD), és felterjesztik jóváhagyásra a politikai döntéshozók részére. Az utolsó fázis a végrehajtás, amely a haderő alkalmazására, a terv végrehajtására vonatkozó parancsok kiadását, a katonai műveletek megkezdését jelenti.

Az olasz stratégiai döntéshozatal és tervezési folyamat

A 8. ábrán látható folyamatábra az olasz nemzeti döntéshozatali és tervezési folyamatot mutatja be a stratégiai és a hadművelleti szintek vonatkozásában. Egy kialakuló válság esetén a politikai stratégiai szint, azaz a kormány, illetve az országgyűlés meghozza a döntést a helyzetértékelés megkezdésére. A védelmi-katonai politikai szintet megtestesítő Védelmi Minisztérium értékelést dolgoz ki, amelyhez a Vezérkarfőnök hadászati, hadművelleti helyzetértékelést kér a hadművelleti szintű parancsnokságoktól, azaz az Egyesített Művelleti Parancsnokságtól, illetve az Egyesített Különleges Művelleti Parancsnokságtól. A hadművelleti szintű parancsnokság ezt követően elkészíti a helyzetértékelést, amely tartalmazza a lehetséges kockázatokat, lehetséges változatokat, illetve a költségelemzést. A vezérkar tovább értékeli a lehetséges változatokat, alakítja ki a hadászati elgondolást és opciókat, amely alapján a politikai vezetés meghozza a döntést a számára legmegfelelőbb változat kiválasztásával.

7. ábra: Az olasz nemzeti döntéshozatali és tervezési folyamat

Forrás: PID/O-5 Vol. II La pianificazione delle operazioni, Ed. 2012. alapján a szerző szerkesztése

A folyamat következő lépéseként a politikai vezetés dönt a beavatkozásról és a részletes tervezés megkezdéséről. A Védelmi Minisztériumban kidolgozzák a politikai célokat, korlátozásokat és a kötelezően végrehajtandó feladatokat, amelyek alapján a Vezérkarfőnök kiadja a tervezési irányelveit, amely minden olyan fontos kiinduló adatot tartalmaz, amire a műveleti parancsnoknak szüksége van a tervezés, illetve a feladat végrehajtásához. Első ütemben a műveletelgondolást (CONOPS) készítik el, amelyet a Vezérkarfőnök jóváhagy, és utasítja a haderőnemi főnököket az elgondolásban azonosított erők és képességek biztosítására. Az utolsó ütemben a műveleti parancsnokság kidolgozza a művelettervet (OPLAN), illetve a további szükséges elágazó és eshetőségi terveket, amelyeket a Vezérkarfőnök hagy jóvá.

Érdemes megfigyelni, hogy a folyamat hasonlít a NATO stratégiai szintű döntéshozatali folyamatához, de ahhoz viszonyítva egyszerűbb. A katonai stratégiai szinten a vezérkar nem készít hadászati tervet, csak a NATO Stratégia Tervezési Útmutatóhoz (*Strategic Planning Guidance* – SPD) hasonló tervezési irányelvet, direktívát ad ki a hadműveleti szintű parancsnokság részére.

A hadműveleti szintű parancsnokság a kezdetektől részt vesz a politikai szint döntéshozásának előkészítésében, de a tervezési folyamatot a vezérkarfőnök tervezési irányelvei (*direttiva di pianificazione*) indítják be. A feladatvételt követően második lépésként végrehajtják a küldetés elemzését, amely nagyjából ugyanazokat a tevékenységeket takarja, mint a többi tervezési folyamat esetében. A törzs elemzi a helyzetet, azonosítja a problémát, a válság kiváltó okát, az ellenség szándékát és képességeit. Kidolgozzák a parancsnok előzetes elgondolását, azonosítják a célkitűzéseket, az elérni kívánt véghelyzetet, a megkötéseket, a korlátozásokat és a szigorításokat. Összegzik az előjáró által meghatározott és a küldetéshez elengedhetetlen feladatokat, a csapatokkal, idővel és térrel kapcsolatos kulcsfontosságú tényezőket, a tervezési feltételezéseket. Értelmezik a küldetést, ki mit mikor és miért hajt végre. Azonosítják a küldetés sikerének előfeltételeit, a kockázatokat és bekövetkezésük valószínűségét, valamint a parancsnok kritikus információigényét. A súlypontelemzés, a műveleti vázlat és a művelet fázisainak kidolgozása után a törzs végrehajtja a küldetéselemző értekezletet, majd kiadja a parancsnok tervezési útmutatóját.

Következő lépésként a tervezőcsoport több cselekvési változatot dolgoz ki, majd egy hadijáték keretében elemzi őket. Az ötödik lépés a cselekvési változatok összehasonlítása különböző módszerekkel. Az eredményt a hatodik lépésben a cselekvési változat döntési értekezletén mutatják be a parancsnoknak, aki döntésével kiválaszt egyet a cselekvési változatok közül. Ezt követően a törzs két ütemben dolgozza ki a tervet. Először a műveletelgondolást (CONOPS), amelyet jóváhagyásra felterjesztenek a vezérkarfőnöknek, majd ezután a művelettervet, amelyet szintén ő hagy jóvá. A tervezés befejezését követően következik a végrehajtás, amelyet alapvetően a kijelölt egyesített műveleti parancsnokság működési rendje határoz meg, de ez az információ nem érhető el nyílt forrásokból.

A Magyar Honvédség Törzsszolgálati Szabályzata

A Törzsszolgálati Szabályzat (TSZSZ) szinte mindenben szó szerint követi a NATO válságreakáló tervezésének lépéseit. A politikai stratégiai szintet a bevezetett különleges jogrendtől függően a politikai vezetés, illetve a Honvédelmi Tanács testesíti meg. A Honvédelmi Minisztérium (HM) a NATO Katonai Tanácsához hasonlóan döntés-előkészítő, szakmai tanácsadó szereppel bír. A TSZSZ-ben az MHP megalakulása előtti helyzet köszön vissza, azaz a katona stratégiai szintet a HVK, a hadművelleti szintet az MH ÖHP képviseli, vagyis a jelenlegi olvasatban mindkét szervezet alatt az MHP-t kell érteni.

Az 1. lépésben a helyzetismeret kialakítása, az információ gyűjtése és megosztása történik. A 2. lépésben kerül végrehajtásra a válság elemzése, amit a HVK (MHP) a HM irányából érkező feladatszabás alapján kezd meg. A HVK (MHP) elkészíti a Stratégiai Helyzetértékelést, majd a 3. lépésben végrehajtja a Katonai Válaszlépések (KVL) kidolgozását. Az MH ÖHP (MHP) megkezdi a Stratégiai Helyzetértékelés feldolgozását és elemzését. A KVL kidolgozásához az MH ÖHP (MHP) Hadművelleti Ajánlást készít, amelyet a HVK (MHP) figyelembe vesz, és a végleges KVL-t megküldi a politikai stratégiai szintnek. A politikai stratégiai szint a KVL-ben megfogalmazott elemzések és ajánlások alapján kiválasztja a legmegfelelőbb opciót, és dönt a művelettervezés megkezdéséről, vagyis a 4. lépés végrehajtásáról.

A 4. lépés első ütemében a stratégiai műveletelgondolást, a második ütemben a műveletterv kerül kidolgozásra. A HVK (MHP) az első ütem elején Stratégiai Tervezési Intézkedést ad ki, és a hadművelleti szint számára is elrendeli a tervezés megkezdését. Az MH ÖHP (MHP) felterjeszti a művelet elgondolását, valamint erőforrásigényét a HVK (MHP) részére, amely az így pontosított stratégiai elgondolást az erőforrásigénnyel együtt felterjeszti a politikai döntéshozói szintre.

A politikai stratégiai szint jóváhagyását követően megkezdődik a stratégiai, illetve hadművelleti szintű tervezés. Az MH ÖHP (MHP) felterjeszti a művelettervét, majd az ez alapján pontosított stratégiai tervet a HVK (MHP) is felterjeszti a politikai döntéshozói szintre. A jóváhagyott tervet aktiválás elrendelése esetén hajtják végre.

A különböző szintű tervezési folyamatok és tervezőcsoportok összehasonlítása

A tervezési horizont szerint hagyományosan három kategóriát különböztetünk meg: a rövid, a közép- és hosszú távú tervezéseket. Az első a folyó műveletet jelenti, a második a J35 (G35) főnökség által működtetett tervezőcsoportot, mint például Művelet-pontosító Munkacsoportot (*Operations Refinement Group* – ORG), a harmadik pedig a haderőtervezési főnökség (J5/G5) összhaderőnemi vagy szárazföldi tervezőcsoportját. A szárazföld esetében a törzs munkarendje négynapos ciklusra épül, mivel ez illeszkedik legjobban a csapatok műveleti tempójához, a légierő háromnapos Légi Harcparancs (*Air Tasking Order* – ATO) ciklusához, valamint a hadművelleti szint hétnapos ritmusához. A művelet jellegétől és a szárazföldi törzs aktuális elrendezésétől függően a középtávú tervezés jelentheti a 24 és 96 óra közötti időintervallumot, vagy akár a négy nap és egy-

két hét közötti időtartamot. Az összhaderőnemi törzsnél ez kitolódhat három-négy hétre, vagy akár többre is.

A hadműveleti szintű középtávú tervezőcsoport a jóváhagyott művelettervet tovább pontosítja és finomítja, majd a művelet adott fázisára, vagy akár a parancsnokság működési rendjében foglalt ciklusra, összhaderőnemi koordinációs parancsot (*joint coordination order* – JCO) készít. Amennyiben lényeges változás áll be a művelettervben rögzített műveleti helyzetben, szintén JCO-t adnak ki. A szárazföldi komponens-, illetve a hadtestparancsnokságon JCO helyett harcparancsot (OPORD) állít össze a G35 részleg által vezetett tervezőcsoport. A hadosztálynál is működhet középtávú tervezést végző G35 részleg, de a műveleti tempó miatt tevékenységük nem sokban tér el a folyó műveleteket menedzselő G3 részlegétől és a művelet/harcvezető központtól. A dandárnál már egyértelműen nincs jelen a G35 törzsfunkció.

Az összhaderőnemi és komponens parancsnokságok művelettervezése

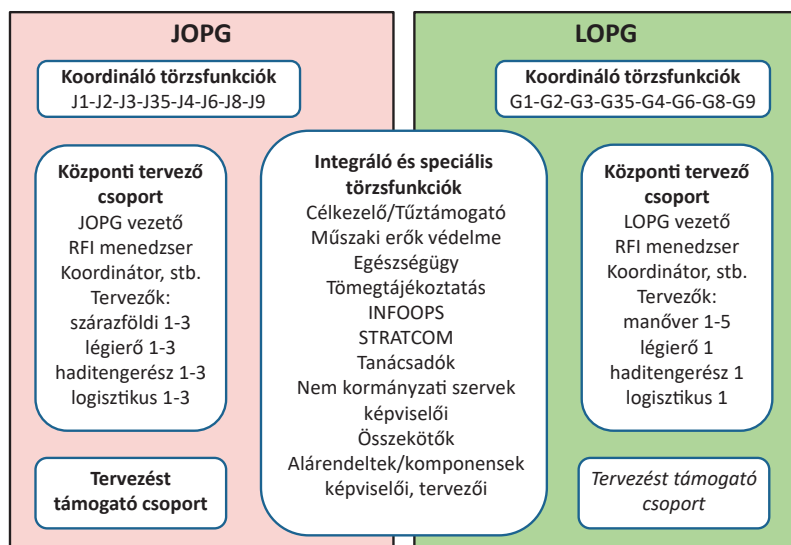
A hadműveleti szintű művelettervezést a COPD és az AJP-5 tartalmazza, a szárazföldi harcászati szintű tervezést pedig az APP-28 fedi le. A szárazföldi komponens tervezési eljárása is az átfogó megközelítésen, azaz a COPD-n alapul, de részletesen kidolgozva a különböző parancsnokságok hatályos műveleti eljárásaiban találhatjuk meg. A lépések hasonlósága ellenére a hadműveleti és a szárazföldi komponens tervezési folyamata tartalmában eltér egymástól.

A NATO hadműveleti és komponens/hadtest szintű művelettervezési folyamatainak összehasonlítása		
NATO CRP (COPD)	NATO OLPP (AJP-5)	NATO TLPP (APP-28)
1. Initial assessment	1. Initiation of planning	1. Receipt of mission
2. Operational appretiation of strategic environment		
3.a Mission analysis	2. Problem and mission analysis	2. Mission analysis (2.a Order analysis, 2.b Evaluation of factors)
3.b COA development	3. COA development	3. COA development
	4. COA analysis	4. COA analysis
	5. COA comparison	5. COA comparison
	6. COM's decision	6. COM's decision
4.a CONOP development	7. CONOP and OPLAN development	7. Orders production, dissemination and transition
4.b OPLAN development		
5. Execution	8. Campaign assessment and plan review	
6. Transition		

8. ábra: A NATO hadműveleti, szárazföldi komponens és harcászati szintű műveltttervezésének lépései

Forrás: a szerző szerkesztése

A hadművelleti szintű összhaderőnemi, illetve a harcászati szintű komponens parancsnokságok tervezőcsoportjai nemcsak megnevezésükben térnek el egymástól, hanem felépítésükben és munkarendjükben is. Az összhaderőnemi művelettervező csoport (*joint operations planning group* – JOPG) a koordináló, integráló törzsfunkciók és egyéb speciális szakterületek mellett alapvetően haderőnemi (szárazföldi, légierő, haditengerészeti, logisztikus, esetleg különleges művelti) tervezőket foglal magába. A komponens (hadtest) esetében a szárazföldi művelettervező csoport (*land operations planning group* – LOPG) felépítése nagyon hasonló, csak haderőnemi helyett manőver- (lövész, harcokcsizó) tervező törzstiszteket találunk a központi (állandó) tervezőcsoportban. Rajtuk kívül a többi haderőnem egy-egy tervezője is megtalálható itt, akik szükség esetén alapját képezhetik az összhaderő-nemiségnek, kiegészülve a többi komponenstől és az alárendeltéktől érkező tervezőkkel (*augmentees*).

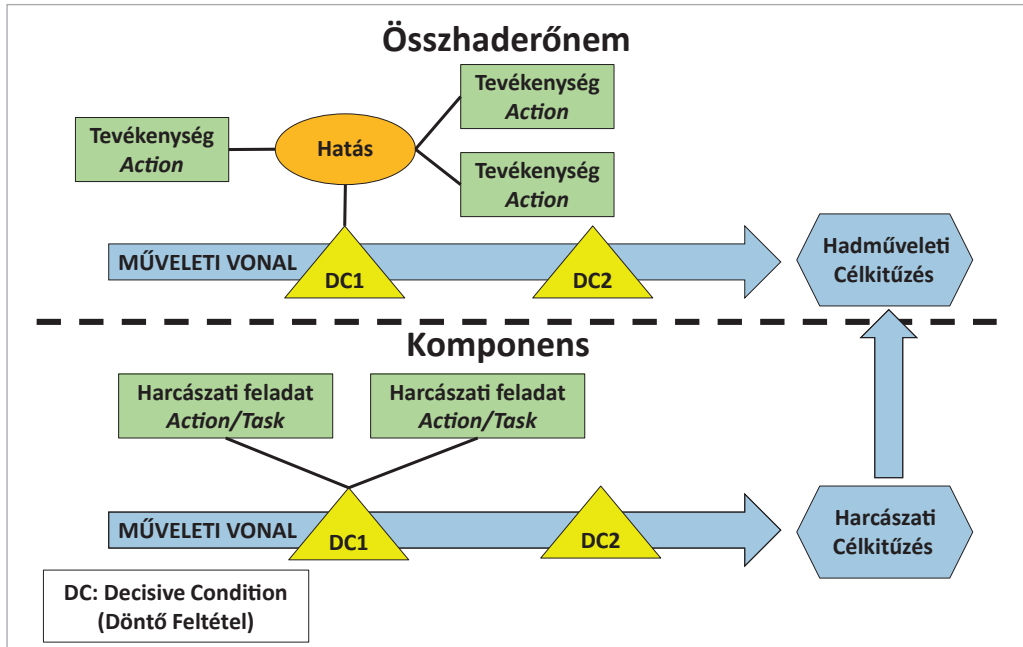
9. ábra: Az összhaderőnemi és a szárazföldi komponens parancsnokságok tervezőcsoportjai

Forrás: a szerző szerkesztése

Az összhaderőnemi parancsnokság a művelti vezetés szempontjából egy stratégiai szintű vezetési elem alá tartozik, viszont közvetlenül vezeti a komponens parancsnokságokat, illetve az összhaderőnemi logisztikai támogató csoportot (JLSG). Felelőssége az összhaderőnemi művelti területre (*joint operations area* – JOA) terjed ki. Ezzel szemben a szárazföldi komponens egy összhaderőnemi parancsnokság művelti vezetése alá tartozik, a többi komponenssel és a logisztikai támogató csoporttal támogató-támogatott kapcsolatban áll, illetve koordinál velük, valamint felelőssége a (szárazföldi) művelti területre (*area of operations* – AOO) terjed ki.

Az összhaderőnemi törzs gondolkodása is összhaderőnemi, a tervezés összhaderőnemi hatásokon (*joint effects*) alapul, összhaderőnemi célkezelést folytat, és a tervezés

produktumai összhaderőnemi művelettervek (OPLAN), parancsok és összhaderőnemi koordinációs parancsok (JCO) formájában készülnek el. A szárazföldi komponens parancsnokság gondolkodása és a harcászati feladatok megtervezése szárazföldi alapú, célkezelés helyett tüztámogatást végez, és a tervezési dokumentumként parancsokat, illetve kiegészítő harcintézkedéseket (*fragmentary order* – FRAGO) adnak ki.

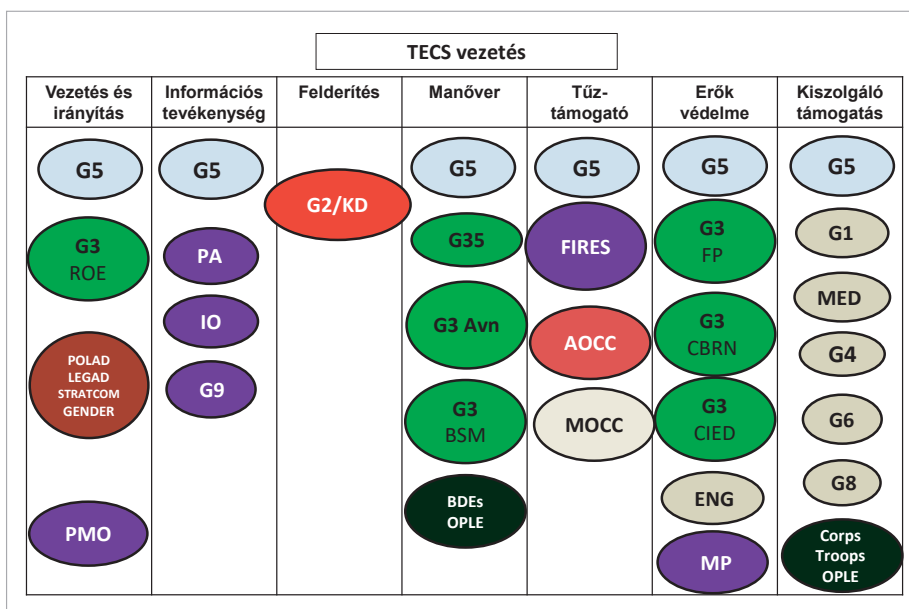
10. ábra: Az összhaderőnemi és a szárazföldi komponens parancsnokságok tervezésének összehasonlítása
Forrás: a szerző szerkesztése

Az összhaderőnemi művelettervezés során a hadműveleti célkitűzésekhez műveleti vonalakat rendelnek, amelyek mentén döntő feltételeket helyeznek el. Ezekhez hatásokat (*joint effect*) dolgoznak ki, amelyekhez viszont tevékenységeket (*actions*) társítanak. A komponensek megvizsgálják, mely döntő feltétel, hatás és tevékenység vonatkozik rájuk, majd ezekhez harcászati feladatokat (*task*) rendelnek mint meghatározott (*specified*), kikövetkeztetett (*implied*) és legfontosabb (*essential*) feladatok. Ahogy a 10. ábrán is látható, a komponens nem tervez hatást, csak olyan tevékenységet, illetve harcfeladatot, ami közvetlenül kapcsolódik a döntő feltétel eléréséhez. A komponens műveleti vonala olyan harcászati célkitűzéshez kapcsolódik, amely támogatja a hadműveleti célkitűzést.

A komponens és hadosztály-parancsnokságok művelettervezése

Az NATO szárazföldi, harcászati szintű tervezési szabályzatában, az APP-28-ban leírt tervezési folyamat inkább az amerikai katonai döntéshozatali folyamat (*military*

decision-making process – MDMP) hét lépéséhez áll közel, ezzel szemben a száraz-földi komponens (szintén harcászati) tervezési folyamata a COPD lépései szerint halad. A NATO harcászati szintű művelettervezési folyamata nem tartalmazza a műveleti vázlatot (operations design), tehát nincsenek műveleti vonalak és döntő feltételek. A súlypontelemzés, valamint a tényezők elemzése (factor analysis), amelyek oly fontosak a komponens és hadműveleti szintű tervezések küldetéselemzésénél, csak kiegészítő lehetőségként szerepelnek. A küldetés elemzés alapja a törzs minden tagja által végzett folyamatos elemzés (*running estimates*), amit a harctéri változók (*mission variables*), azaz METTT-C¹² alapján elemeznek.

11. ábra: A harcászati szintű művelettervező csoport felépítése

Forrás: a szerző szerkesztése

A „valódi” harcászati szinten, a hadosztálytól lefelé a tervezőcsoportok leginkább a harctéri funkciók (manőver, vezetés és irányítás, tűztámogatás, információs tevékenységek, felderítés, erők védelme és kiszolgáló támogatás)¹³ szerint csoportosulnak. A tervezés alapvetően a megfelelő méretarányú térképen zajlik, és nem Powerpoint-diákon, vagy tervezést támogató szoftveren, mint például TOPFAS.¹⁴ Az egyik legfontosabb jellemző a harcászati szintű tervezésnél, hogy a hatásalapú tervezés helyett olyan harcászati

¹² METTT-C: Mission, Enemy, Terrain and Weather, Troops and Support, Time available and Civilian considerations (küldetés, ellenség, terep és időjárás, rendelkezésre álló csapatok, támogatás és idő, valamint civil szempontok).

¹³ AJP-3.2 Allied Joint Doctrine for Land Operations, 2016. 2–15.

¹⁴ Tools for Operations Planning Functional Areas Services (eszköz a művelettervezés funkcionális terület szolgáltatáshoz).

feladatokat azonosítanak és határoznak meg az alárendelteknek, amelyek egy része azonnali hatással bír az ellenségre nézve. Ilyenek lehetnek például a lefog, zavar, semlegesít, megsemmisít harc feladatok. Az azonnali hatást kifejtő harc feladatok egyben a művelet célját is jelenthetik, és a küldetés szövegében kerülnek megfogalmazásra: támadjon (*attack*) annak érdekében, hogy (*in order to*) birtokba vegye (*seize*).¹⁵

Következtetések és javaslatok

A három fő terület vizsgálata alapján a következő kihívásokat, megoldásra váró problémákat sikerült azonosítani a művelettervezés és bizonyos mértékben a művelet vezetés, azaz a struktúra területén. Az első megállapítás, hogy az MHP jelenlegi szervezeti felépítése miatt egyaránt magában foglalja a stratégiai, a hadműveleti és a komponens szintű szervezetek funkcióit és feladatait, miközben humán erőforrás hiánya és egyéb tényezők miatt nem képes mindhárom szint művelettervezési feladatát egyidőben ellátni.

A parancsnokságok törzseivel lehet integrált módon egyszerre több műveleti szintű feladatrendszert is ellátni egy szervezeten belül, ez az MHP esetében a hadműveleti szintet jelentené elsősorban és csak másodsorban a stratégiai szintet. A működőképességnek elég éles határt szab a tervezést támogató szaktisztek (CIMIC, vegyvédelem, műszaki stb.) rendelkezésre állása a szükséges létszámban, ami alapvetően tervezőcsoportonként és váltásonként egy-egy fő.

A második megállapítás a komponens szintű parancsnokságok hiánya és az elvégzendő komponens szintű művelettervezés hiánya a végrehajtó harcászati szintű katonai szervezetek felé. A komponens szintű művelettervezés teljesen hiányzik a Magyar Honvédségből, miközben ez a NATO szervezeteinél elképzelhetetlen egy összhaderőnemi köteléken belül. Az MHP a 20-nál is több alárendelt szervezetét a hiányzó komponens (haderőnemi) parancsnokságok hiányában közvetlenül vezeti, miközben a hadműveleti elvek szerint szervezve egy parancsnokság maximum öt manőver és néhány támogató erő vezetését szokta ellátni.

A harmadik anomália nem vertikális, azaz a szintekkel kapcsolatos, hanem horizontális, vagyis a művelettervezés időtartama szerinti középtávú tervezés hiányát jelenti a rendszerben. A J35 főnökség, vagy részleg feladata lenne a művelettervekből részletesebb Összhaderőnemi Koordinációs Parancsot (JCO), illetve Kiegészítő Intézkedést (FRAGO) készíteni és kiadni a komponensek felé. Az ettől eltérő működés miatt a törzstisztek nem ismerik meg a tervezési horizont szerinti felosztások közötti különbségeket, egy hasonló szintű NATO-parancsnoksággal történő együttműködés során – akár csak a komponensek esetében – hiányoznának a közös kapcsolódási pontok. Minden bizonnyal lehet kezelni a problémát ad hoc jelleggel, de ez szintén olyan terület, amely felkészült tervezőket igényel az összhaderőnemi és a komponens-harcászati szinteken egyaránt.

A negyedik észrevétel a művelettervezés egyik produktumával, a műveletelgondolással (CONOPS) kapcsolatos. A vizsgált haderők példáival ellentétben a magyar viszonyok

¹⁵ ATP 3.2.1 Allied Land Tactics, 2009. 1–8.

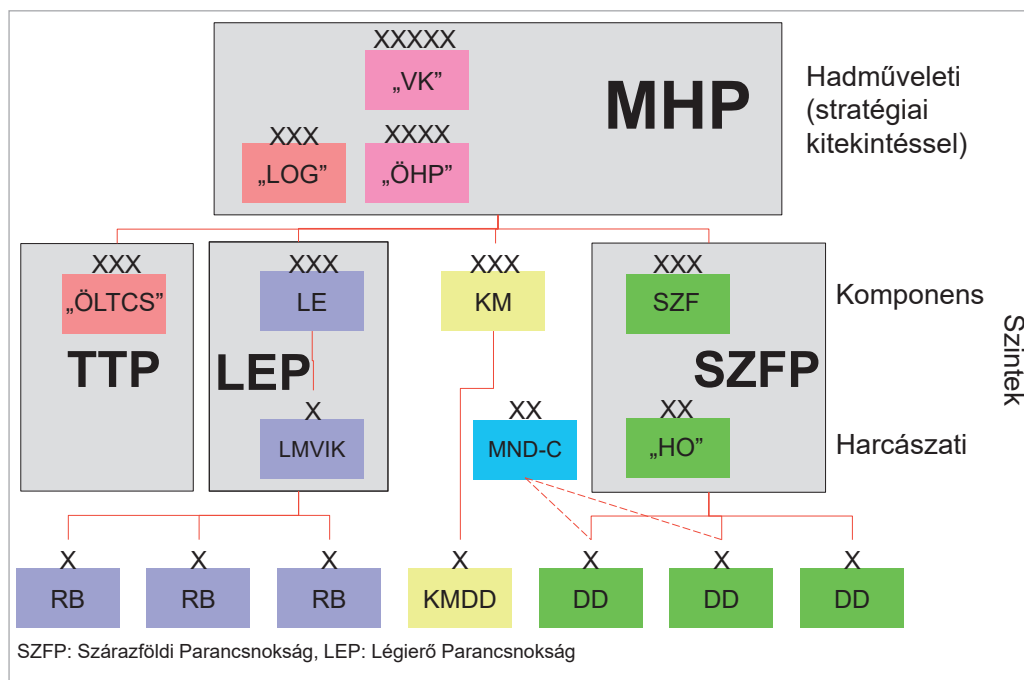
között nincsen másik parancsnokság, amely a felkészített és felszerelt erőket átadná a műveletet vezető parancsnokság számára, ezért a tervezést megállítani a műveletelgondolás (CONOPS) elkészülte után és erőgenerálást tervezni felesleges. A tervezést végző MHP fogja a műveletet is vezetni, tehát a rendelkezésre álló erők a kezdetektől fogva ismertek lesznek, és a képességhiányokat pedig CONOPS nélkül is be lehet azonosítani a tervezés során.

Az ötödik észrevétel a stratégiai tervezés és a stratégiai terv létjogosultságát kérdőjelezi meg. Ha létezik is stratégiai szintű parancsnokság, azaz vezérkar, akkor sem feltétlenül szükséges stratégiai szintű tervezést végrehajtani és stratégiai tervet készíteni a hadműveletin felül, ha nem hadászati szintű és méretű műveletről van szó. Ebben az esetben elég, ha a kijelölt műveleti parancsnokság hadműveleti szintű tervet készít, amelyet a stratégiai szinten (vezérkar) vagy a katonapolitikai szinten (minisztérium) jóváhagynak.

Javaslatok a vezetés és irányítás rendszerével kapcsolatban

A klasszikus hadműveleti elvek szerinti felépítéssel és a külföldi példákkal összevetve megállapítható az MHP-val kapcsolatban, hogy a szárazföld esetében hiányzik a stratégiai-hadműveleti parancsnokság és a harcászati végrehajtó szint közötti vezetési elem. Erre a célra egy komponens parancsnokság lehetne a legjobb megoldás, amely a haderőnemet a megfelelő szinten és mértékben tudná képviselni, biztosíthatná a műveletek végrehajtásához szükséges felszerelt és kiképzett szárazföldi képességeket, amelyeket nemzeti műveletek esetén vezetni is tudna, miközben képes lenne az MHP összhaderőnemi művelettervezését szakmailag támogatni.

A 12. ábrán látható elgondolás szerint az MHP továbbra is magában foglalná a vezérkar és az összhaderőnemi parancsnokság funkcióit, de művelettervezés és -vezetés szempontjából a hadműveleti, vagyis az összhaderőnemi képességnek célszerű dominálnia. A stratégiai szintű feladatokra csak egy-egy szervezeti elemet, vagy azoknak csupán részeit célszerű dedikálni. A Légierő Parancsnokság a már létező LMVIK részeit foglalhatná magába, míg a Szárazföldi Parancsnokság egy nem létező hadosztály-parancsnokság képességeit is ki kellene hogy alakítsa annak érdekében, hogy a nemzeti keretek között folytatott műveletekben a szárazföldi csapatokat vezetni tudja. Ezzel a megoldással a nemzetközi példákhoz és a klasszikus hadműveleti elvekhez közel álló változat jönne létre, azaz egy stratégiai kitekintéssel bíró, de hadműveleti szintű összhaderőnemi parancsnokság alatt szárazföldi és légierő komponens parancsnokságok, illetve a különleges műveleti parancsnokság lenne megtalálható. Az összhaderőnemi logisztikai támogató csoport vagy parancsnokság önállóan is létrehozható, vagy a funkciója továbbra is fenntartható a hátszágvédelmi feladatokat is ellátó MH TTP szervezetén belül.

12. ábra: A Magyar Honvédség Parancsnoksága javasolt békevezetési és irányítási rendszere

Forrás: a szerző szerkesztése

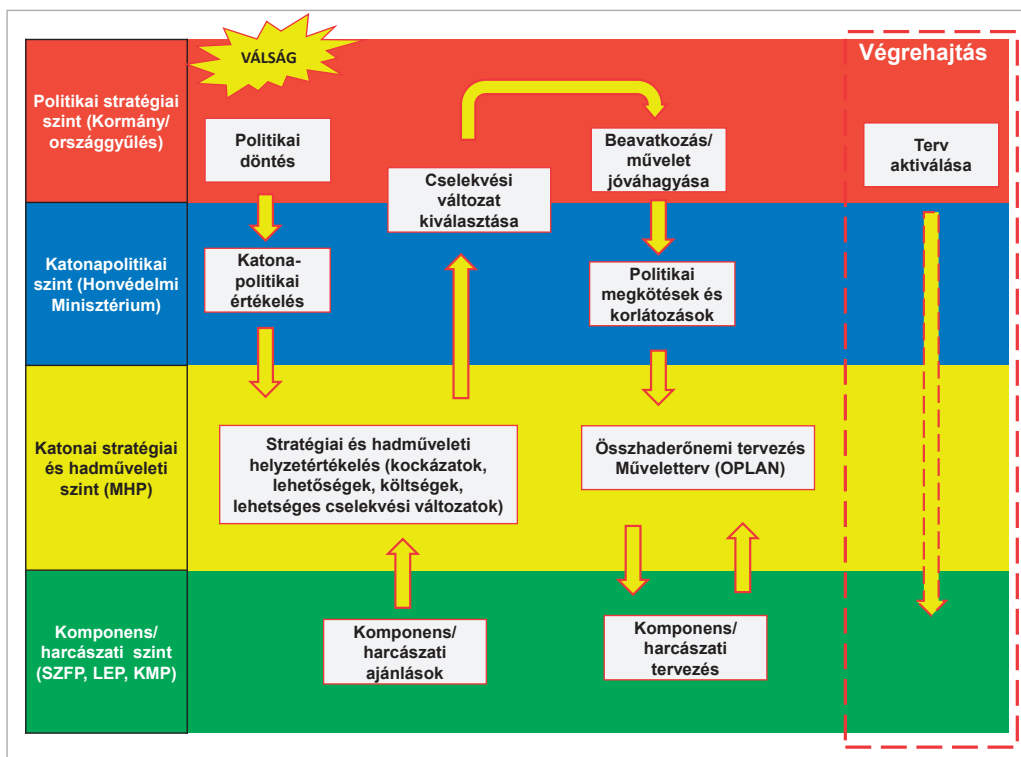
Javaslatok a nemzeti művelettervezéssel kapcsolatban

A NATO mint katonai és politikai szervezet, a méretéből adódóan és a döntéshozatali mechanizmusának körülményessége miatt nem a legalkalmasabb minta a kisebb nemzetek számára. A tagállamok számára fontos ugyan ismerni a teljes folyamatot, hogy a politikai stratégiai szinttől kezdve a végrehajtó szintig részt tudjanak venni benne, de a nemzeti döntéshozatali folyamat és válságreakáló rendszer nem szükségszerű, hogy mindenben szolgáljon másolva. Ugyanilyen megfontolásból az USA sem a legjobb minta, de hasznos alternatívát tud mutatni a kisebb nemzeteknél kialakuló NATO-elfogultsággal (olykor elvakultsággal) szemben.

A 13. ábrán látható az olasz minta alapján elkészített javaslat a nemzeti döntéshozatali és válságreagáló tervezési rendszer elvi vázlatára. Mint látható, a folyamat sokkal egyszerűbb, mint a NATO esetében. Nincs külön stratégiai szintű művelettervezés, hanem az MHP a hadművelleti szintű tervezés során dolgozza ki a stratégiai jelentőségű dokumentumokat. Az MHP a műveleti parancsnokság, amely a műveletet vezeti, és a művelethez szükséges erőket és képességeket is saját maga biztosítja. Emiatt nem feltétlenül szükséges műveletelgondolást (CONOPS) kidolgozni, mivel a rendelkezésre álló erők a tervezés elejétől ismertek, nincs szükség erőgenerálásra, ami után folytatni a lehetne a műveletterv (OPLAN) kidolgozását. A CONOPS magasabb szintű politikai

döntéshozókkal való jóváhagyására sincs szükség, ha a cselekvési változat már ki lett választva és a politikai vezetés jóváhagyta a műveletet a tervezés megkezdésekor.

A komponens (haderőnemi) parancsnokságok az összhaderőnemi tervezésben részt tudnak venni saját tervezőikkel, illetve az együttműködő tervezés keretében bedolgoznak a helyzetértékelésbe, a katonai válaszlelések kidolgozásába és a művelettervbe. A kidolgozott és az MHP-parancsnok által jóváhagyott művelettervet a politikai vezetés fogja végrehajtás céljából aktiválni.

13. ábra: Javasolt nemzeti döntéshozatali és tervezési folyamat

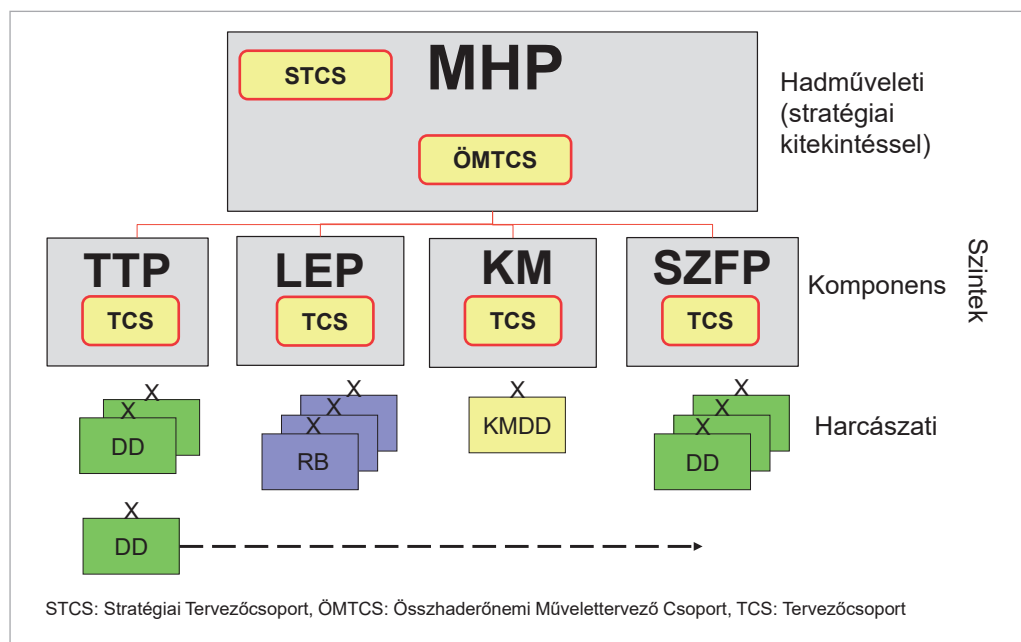
Forrás: a szerző szerkesztése

Javaslatok a tervezési folyamattal és a tervezőcsoportokkal kapcsolatban

Ha a komponenseknek szóló küldetést és a hatások eléréséhez szükséges tevékenységet egy harcászati szintű alegység kapja, nem fogja tudni értelmezni. Neki olyan harcászati feladatot kell kapnia, amelyet doktrinálisan értelmezni tud, képes megtervezni és végrehajtani. Ezt alapvetően egy komponens/haderőnemi parancsnokság tudja számára biztosítani. Ha egy összhaderőnemi törzsnek kell a szárazföldi harcászati alegység tervezését adatokkal ellátni és iránymutatást nyújtó dokumentumokkal támogatni, akkor vagy a fogadó fél nem érti a produktumot és nem tudja használni, vagy az össz-

haderőnemi parancsnokságnak kell ellátnia a szárazföldi komponens feladatát a tervezés során és később a művelet vezetése alatt is. Ez a kettős elvárásrendszer óriási terhet ró az összhaderőnemi törzsrre, és nagy kihívást jelent a művelettervezési eljárásra, a vezetési struktúrára, a munkarendre és a törzs felépítésére.

A hadműveleti szintű összhaderőnemi, a komponens és harcászati szintű művelettervezések más-más eljárásrendet és tervezési lépéseket követnek, más a tervezési lépések tartalma, más a tervezőcsoport felépítése és munkarendje, más jellegű szaktudást és tapasztalatot igényelnek. Ha ezek a képességek nincsenek jelen az adott szervezet hiánya miatt, akkor is törekedni kell a megjelenítésükre a létező szervezeteken belül, akár más szintekkel összevonva. Ezért például az MHP képes lehet egyszerre működtetni a hadműveleti szintű összhaderőnemi tervezést a stratégiai szintű tervezéssel, ha az utóbbi csak elemeiben valósul meg és nem teljes mértékben. Arra valószínűleg nincs elegendő humán erőforrás, hogy a stratégiai és hadműveleti szintű művelettervezések egyszerre kerüljenek teljes mértékben végrehajtásra az MHP-n belül, miközben a haderőnemek, azaz komponensek is tervezést hajtanak végre. Ezért is célszerű a komponenseket és funkcionális vezetési elemeket leválasztani az MHP törzséről, hogy saját tervezőkkel és tervezést támogató szaktisztekkel rendelkezzenek.

14. ábra: A műveletvezetés és -tervezés javasolt rendszere nemzeti művelet esetén

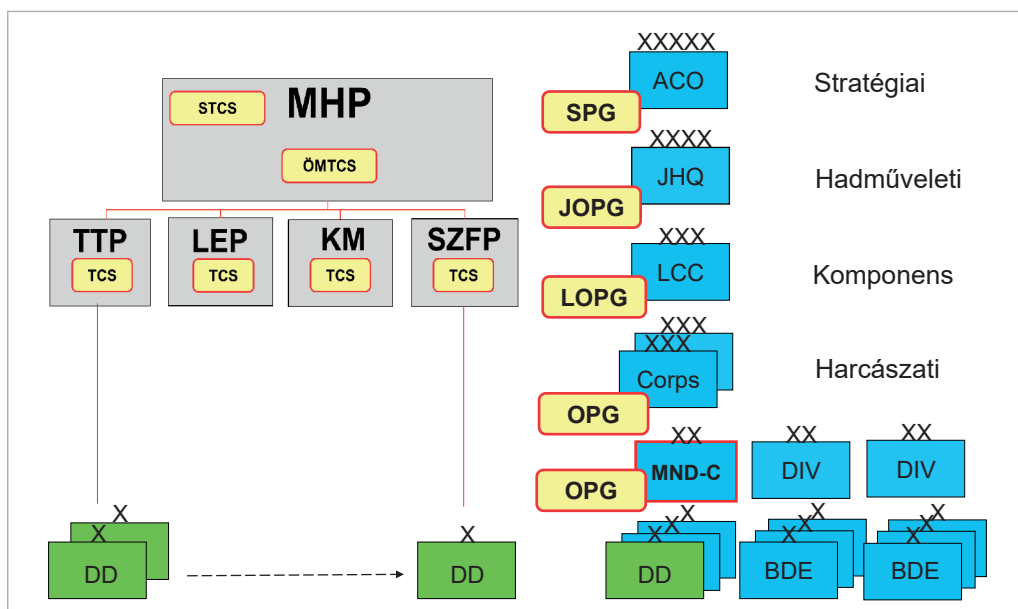
Forrás: a szerző szerkesztése

A 14. ábrán egy olyan elgondolás látható, amely az eddig tárgyaltakkal összhangban az MHP-t jelöli meg hadműveleti és egyben stratégiai szintű parancsnokságnak, amelyen belül az Összhaderőnemi Művelettervező Csoport (ÖMTCS) végzi a hadműveleti szintű

művelettervezést, a Stratégiai Tervezőcsoport pedig csak a szükséges mértékben és ideig működne, mert a tervezést támogató szaktisztek elsősorban az ÖMTCS-t támogatnák. A komponens és funkcionális parancsnokságok saját tervezőcsoportokat működtetnének és vezetnék az alárendelt haderőnemi katonai szervezeteket. Az MH TTP a művelet jellegétől függően akár erőket is adhat át a szárazföldi parancsnokság részére az adott művelet végrehajtásának idejére.

A 15. ábra ugyanezt az elgondolást tartalmazza egy Magyarország területén végrehajtott NATO-vezetésű művelet esetén. A NATO különböző parancsnokságai és azok tervezőcsoportjai végrehajtják a COPD szerinti művelettervezést, és kidolgozzák a műveletterveket. Az MND-C harcászati tervezést végez az előjáró hadtest harcparancsa alapján, és vezeti a részére át- és alárendelt hazai katonai szervezeteket, NATO-dandárokat és hadosztály-támogató erőket.

Az MHP nem része ennek a vezetési és irányítási rendszernek, és a NATO-nak át nem adott erőkkkel saját hatáskörben műveleteket hajthat végre, amelyeket koordinálni fog a területileg illetékes NATO-parancsnoksággal. Ilyen műveletek lehetnek a hátszországvédelmi feladatok, befogadó nemzeti támogatás végzése, kritikus infrastruktúra védelme, a főváros védelmének megszervezése, vagy a NATO-erők fedező biztosítása. A szárazföldi parancsnokság ebben az esetben a NATO-nak át nem adott szárazföldi erőkkkel, vagy akár az MH TTP-től átvett erőkkkel hajthatja végre a fentebb említett műveleteket és különböző feladatokat.

15. ábra: Műveletvezetés és -tervezés javasolt rendszere NATO-művelet esetén

Forrás: a szerző szerkesztése

Az összegzésként felsorolt kihívások, illetve a tanulmányban szereplő megoldási javaslatok nagyobb részben a művelettervezéssel és bizonyos mértékben a vezetés és irányítás rendjével, a szervezeti struktúrával kapcsolatosak. A vizsgálat elsősorban a szárazföld szempontjából került végrehajtásra, a légierő haderőnem, a különleges művelet és a logisztikai szakterület csak érintőlegesen került megemlítésre. A tanulmány megállapításai, ha nem is jelentik minden esetben az egyetlen üdvöztető megoldást, remélhetőleg hasznos gondolatébresztőként szolgálnak, és hozzájárulnak a témával kapcsolatos szakmai viták előmozdításához.

Felhasznált irodalom

- AJP-01 (D) Allied Joint Doctrine, 2010.
- AJP-5 Allied Joint Doctrine for Operational-level Planning, 2013.
- AJP-5 (A) Allied Joint Doctrine for Operational-level Planning v1, 2017, draft.
- APP-28 Tactical Planning for Land Forces, 2018.
- ATP 3.2.1 Allied Land Tactics, 2009.
- Planning Process as Land Component Command, NRDC-ITA, 2016.
- COPD Allied Command Operations Comprehensive Planning Directive v2.0, 2013.
- Department of Defence Directive (DoDD) 5100.1. Functions of the Department of Defense and Its Major Components. Washington D. C., 2010. Online: www.esd.whs.mil/Portals/54/Documents/DD/issuances/dodd/510001p.pdf
- Joint Publication 1, Doctrine for the Armed Forces of the United States, Washington D. C., 2013.
- Joint Publication 3-08, Interagency, Intergovernmental Organization, and Nongovernmental Organization Coordination During Joint Operations, Washington D. C., 2006.
- JP 5-0 Joint Publication for Joint Operation Planning, Washington D. C., 2011.
- Krajnc Zoltán (főszerk.): *Hadtudományi lexikon. Új kötet.* Budapest, Dialóg Campus, 2019. Online: https://nkerepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/14688/790_hadtudomanyi_lexikon_2019.pdf?sequence=1
- Magyar Honvédség Törzsszolgálati Szabályzata, 2015.
- Olasz Védelmi Minisztérium honlapjának oldalai. Online: www.esercito.difesa.it/en/organization/ www.difesa.it/EN/Operations/Pagine/MilitaryOperations.aspx www.difesa.it/EN/SMD/COFS/Pagine/default.aspx
- PID/O-5 Vol. I L'apprezzamento del Comandante e il progetto della campagna (Campaign Design), Ed. 2012. Online: www.difesa.it/SMD_/CASD/IM/ISSMI/Documents/Apprezzamento_Comandante_Progetto_Campagna_PID_O_5_VolI.pdf
- PID/O-5 Vol. II La pianificazione delle operazioni, Ed. 2012. Online: www.difesa.it/SMD_/Staff/Reporti/III/CID/Dottrina/Documents/ExecutiveSummary_PIDO5v2.pdf <https://prezi.com/6syw5swuwbk/processo-pianificazione-strategico-operativo/>
- Presidential Policy Directive-1, Organization of the National Council System. Washington D. C., The White House,, 2009. Online: <https://fas.org/irp/offdocs/ppd/ppd-1.pdf>
- Szabó József (főszerk.): *Hadtudományi lexikon I–II.* Budapest, Magyar Hadtudományi Társaság, 1995.